

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Haridusinnovatsiooni õppekava

Maris Rõõm

INTERAKTIIVNE PRAKTIKAPÄEVIK KOKA ERIALA 2., 3., JA 4. TASEME
ÕPPIJATELE VALGAMAA KUTSEÕPPEKESKUSE NÄITEL

Magistritöö

Juhendajad: kutsedidaktika nooremlektor Diana Eller
sotsiaalpedagoog Janika Ploom

2024

Kokkuvõte

Interaktiivne praktikapäevik koka eriala 2., 3., ja 4. taseme õppijatele Valgamaa Kutseõppekeskuse näitel

Õpilased vajavad tuge oma individuaalsete võimete arendamiseks. Võimetekohase hariduse pakkumiseks on kutseõppes õpilased jaotatud kvalifikatsiooni tasemete järgi neljaks. Kutseõppes on suur roll praktilisel õppel moodustades vähemalt poole õppekava mahust. Praktika käigus tuleb õpilastel täita erinevaid dokumente, millest üks on praktikapäevik. Praegused praktikapäevikud ei arvesta aga õppijate erinevate tasemetega ning seetõttu on magistritöö eesmärgiks koostada interaktiivne praktikapäevik, mis toetab erineval tasemel õppijaid. Praktikapäeviku loomisel toetuti ADDIE mudelile ning struktuurilt sarnased, kuid erinevaid juhiseid ja täitmisviise sisaldavad praktikapäevikud, koostati koka eriala õpilastele kvalifikatsiooni tasemetele 2, 3 ja 4. Praktikapäevikutele küsiti fookusgrupi intervjuudes tagasisidet üheksalt praktikajuhendajalt. Praktikapäevikut peeti sobivaks erinevatele tasemetele praktika ajal kui ka enesehindamismudelina koolis praktilistes tegevustes kasutamiseks. Praktikapäeviku kasutamine motiveeriks õpilasi, aitaks neil mõtestada enda tegevusi ning arendada analüüsivõimet.

Märksõnad: *paktikapäevik, kutseõpe, õppijate tasemed*

Abstract

Interactive Internship Diary for Culinary Students at Levels 2, 3, and 4: A Case Study of Valgamaa Vocational Education Center

Practical training has a significant role in vocational education, comprising at least half of the curriculum. During their internships, students must complete internship diary. The current internship diaries do not consider the different levels of students. The goal of this master's thesis is to create an interactive internship diary that supports students at different levels. Internship diaries with similar structures but different guidelines and completion methods were compiled for culinary students at qualification levels 2, 3, and 4 based on ADDIE model. Feedback was gathered from nine internship supervisors using focus group interviews. The internship diary was deemed suitable for different levels of learners. Using the internship diary would motivate students, help them reflect on activities, and develop analytical skills.

Keywords: *internship diary, vocational education, students' academic levels*

Sisukord

1. Sissejuhatus	4
2. Teoreetiline ülevaade.....	5
2.1 Kutseõppe tasemed Eestis	5
2.2 Praktika ja praktikapäevikud.....	6
2.3 Praktikapäevikud Eesti kutsekoolide dokumentatsioonis	7
3. Interaktiivse praktikapäeviku loomine	8
3.1 Analüüsimine	9
3.2 Kavandamine.....	10
3.3 Väljatöötamine	11
3.4 Kasutamine ja hinnangu andmine	15
4. Piirangud, praktiline väärtus ja edasiarendused	20
Autorsuse kinnitus	21
Kasutatud kirjandus	22
Lisa 1 – Erinevate tasemete õpiväljundid	1
Lisa 2 – Intervjuu kava.....	1
Lisa 3 – Õppematerjalide hindamise kriteeriumid	1

1. Sissejuhatus

Õpilased erinevad enda akadeemilise võimekuse poolest. Akadeemilist võimekust saab määrata õpilaste teadmiste ja oskuste kontrollimise tulemuste alusel (Usman *et al.*, 2021). Võimekamatel õpilastel on võrreldes vähem võimekamatega paremad kriitilise mõtlemise oskus (Mahanal *et al.*, 2019), käitumine, õpiharjumused ja ajaplaneerimise oskus (Zubaidah *et al.*, 2023). Kõrgema akadeemilise võimekusega õpilased suudavad ka paremini lahendada keerulisi probleeme (Mahanal *et al.*, 2019) ning edukamalt omandada uusi teadmisi ja oskuseid (Zubaidah *et al.*, 2023; Usman *et al.*, 2021). Võimekamatel õpilastel on õpetajatega suhtlemisel vähem konflikte, nad on kaaslaste poolt enam aktsepteeritud ning neil on parem suhtumine kooli (Weyns *et al.*, 2021). Iga õppeprotsessis osaleja on ainulaadne ja vajab tuge oma individuaalsete võimete arendamiseks (Yankova, 2018). Õppija taseme arvestamine tõstab aga madalal ja keskmisel tasemel õppijate akadeemilisi tulemusi (Salar & Turgut, 2021) ning õppijad on õppetöös aktiivsemad (Scarparolo & MacKinnon, 2022). Õppijatele tuleb kooli ja õpetajate poolt luua õpikeskkond, mis võimaldab õppijatel areneda ja omandada teadmisi lähtudes nende võimekusest ja isikuomadustest (Ermenc *et al.*, 2020).

Eesti kutseõppes on õpilased jaotatud kutsehariduse kvalifikatsiooni taseme järgi neljaks (Kutsekoda, s.a.), et pakkuda võimetekohast haridust erinevatele õppijatele. Kutseõppes on suur roll praktilisel õppel ning Eestis moodustab see koos õppekeskkonnas toimuva praktilise tööga vähemalt poole õppekava mahust. Kutseõppeasutuse seadus (2013) defineerib praktika kui “õppekava osa, mille ajal õpilane täidab töökeskkonnas juhendaja juhendamisel kindlate õpieesmärkidega töö- ja õppeülesandeid” (§ 30, lg 1). Eestis on praktikaga seotud erinevaid dokumente nagu praktikajuhend, -leping, kooli praktikakorralduse kava, õpilase individuaalne praktikakava, õpilase praktikaaruanne, praktika koondaruanne ja praktikapäevik. Praktikapäevik sisaldab läbitava praktika sisu ja mahtu, õpilase õpikogemuse analüüsi, praktikakohapoolse juhendaja igapäevast tagasisidet ja kokkuvõtvat hinnangut praktikale (Kutseõppeasutuse arendustegevust..., 2013). Selle magistritöö autor on enda ning kolleegide praktilise kogemuse pealt täheldanud, et

praegused koolides olevad praktikapäeviku täitmise vahendid ei arvesta õppijate erinevate tasemetega. Sellest lähtuvalt on magistritöö eesmärgiks koostada interaktiivne praktikapäevik, mis toetab erineval tasemel õppijaid.

2. Teoreetiline ülevaade

Selles peatükis kirjeldatakse esmalt Eestis olevaid kutseõppe tasemeid. Seejärel kirjeldatakse praktikat õppe osana ning antakse ülevaade Eesti kutsekoolide praktikapäevikutest koolide avalikult kättesaadava info põhjal.

2.1 Kutseõppe tasemed Eestis

Eestis on kutseõppe jaotatud neljaks tasemeks. Ülevaade antakse selle magistritöö jaoks relevantsetest tasemetest – teine, kolmas ja neljas. Viiendat taset ei käsitleta, kuna töö praktilise osa loomisel lähtutakse Valgamaa Kutseõppekeskuses õpetatavatest tasemetest ja seal viiendat taset ei õpetata. Teisele tasemele õppima astujatelt ei eeldata põhihariduse olemasolu. Põhiharidust saab omandada kutseõppe käigus või hiljem (Kutseharidusstandard, 2023). Õpingute käigus saadakse põhilised õppesuuna- või tööalased faktiteadmised ning oskused (töö)ülesannete ja tavaliste probleemide lahendamiseks (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.). Õpingutest vähemalt 70% peab moodustama praktiline töö ja praktika. Teise taseme kutseõppurid omandavad „Lihttööliste“ ametite hulka kuuluva ameti ning neil on valmisolek edasi õppimiseks ning tööturule sisenemiseks (Kutseharidusstandard, 2023). Teise taseme õppija õpib ja töötab mõningase iseseisvusega, aga peamiselt juhendamisel (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.).

Kolmandal tasemel õppimiseks ei ole eelduseks põhiharidus, mida saab omandada kutseõpingute käigus või lõpetamise järel. Õpingute käigus läbitav praktika ja praktiline töö moodustavad õpingute mahust vähemalt poole (Kutseharidusstandard, 2023). Õpingute käigus omandatakse teadmised õppesuuna- või tööalaste mõistete, faktide, põhimõtete ja protsesside kohta. Õppijad saavad oskused valida ja rakendada töövahendeid, materjale, teavet ning põhimeetodeid, et täita (töö)ülesandeid ja probleeme (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.). Õppijad omandavad lihtsamad ametid, mis liigituvad „Seadme- ja masinaoperaatorid“, „Oskustöötajad ja käsitöölised“, „Põllumajanduse ja kalanduse oskustöölised“ või „Teenindus- ja müügitöötajad“ hulka (Kutseharidusstandard, 2023, §

14, lg 2). Kolmanda taseme õppijad vastutavad ise enda õppe- ja tööülesannete läbiviimise eest (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.).

Neljandal tasemel õpingute alustamiseks peab olema eelnevalt omandatud põhiharidus või tuleb olla vähemalt 22-aastane isik, kellel ei ole põhiharidust, kuid kellel on sellele vastavad kompetentsid. Viimased saavad õppida kutsekeskharidusõppes (Kutseharidusstandard, 2023). Saadavad teadmised ja oskused hõlmavad endas laiaulatuslikke teooriate ja faktiteadmisi tööst ja õppesuunast ning võimekust lahendada konkreetseid probleeme (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.). Sellel tasemel omandatakse võimekus töötada keerukamates ametites võrreldes kolmanda taseme õppijatega. Õpingute mahust vähemalt 50% moodustab praktika või praktiline töö (Kutseharidusstandard, 2023). Vastavalt juhistele juhivad neljanda taseme õppija enda õppimist ja tööd ise ning juhendab teiste tavatööd. Sellel tasemel on õppijal teatud vastutus ka õppetöö ning töö hindamise ja edendamise osas (Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused, s.a.). Kõikidel nendel kutseõppe tasemetel kasutatakse õpiväljundite omandamise hindamiseks peamiselt kutseeksamit (Kutseharidusstandard, 2023).

2.2 Praktika ja praktikapäevikud

Praktika ja praktilise töö osakaal kutseõppes moodustab vähemalt poole õppe mahust. Praktika võimaldab õpilastel kinnistada teoreetilisi teadmisi, kujundada hoiakuid (Praktika korraldamise ning..., 2013), parendada õppimiskogemust (Amin *et al.*, 2020; Kantová & Motyčka, 2023) ning erialaseid oskuseid (Amin *et al.*, 2020; Kantová & Motyčka, 2023, Praktika korraldamise ning..., 2013), omandada väärtuslikku töökogemust (Liu, 2021), tutvuda karjääri võimalustega (Amin *et al.*, 2020; Liu, 2021) ning luua kontakte erialases valdkonnas (Kantová & Motyčka, 2023). Õpilastel saavad praktika käigus rakendada koolis omandatud teoreetilisi ja praktilisi teadmisi reaalses töökeskkonnas (Amin *et al.*, 2020) ja ka koolis õpitavates ainetes (Kantová & Motyčka, 2023).

Õppijad on leidnud, et praktilisel osalemine muudab nende õppimise sisukamaks (Amin *et al.*, 2020), suurendab nende võimalusi sellel erialal edaspidi töötada (Vukić *et al.*, 2022) ja nad on erialaseks tööks paremini valmis (Fauzan *et al.*, 2023), kuna praktika arendab nende erialaseid (Amin *et al.*, 2020; Vukić *et al.*, 2022) ning nn pehmeid oskuseid (Amin *et al.*, 2020), näiteks suhtlemisoskus. On erialasid, kus praktika käigus tegeletakse valdkonnaga laiemalt ning see valmistab õppijaid tulevaseks tööks paremini ette (Vukić *et*

al., 2022). Õppijad on valmis tegema pärast praktikat sama tööd, kui nad on läbitud praktikaga ettevõttes rahul (Liu, 2021). Praktika õnnestumiseks tuleb koostööd teha õpilasel, koolil ja praktikaettevõtetel (Amin *et al.*, 2020; Praktika korraldamise ning..., 2013). Õppijad on praktika käigus rahul mentorite objektiivsusega hindamisel (Vukić *et al.*, 2022). Positiivset mõju omab ka rahulolu koolis õppimisega ja praktika käigus tehtud tööga (Liu, 2021). Kõige vähem ollakse rahul kooli poolt pakutava toega praktikaperioodil (Vukić *et al.*, 2022).

Koolidel tuleb hinnata õpilaste õpiprotsessi praktika jooksul (Fauzan *et al.*, 2023). Üheks võimaluseks informatsiooni kogumiseks, on õpilastel lasta enda kogemust reflekteerida ja anda kasulikku tagasisidet praktika käigus tekkinud probleemidele (Amin *et al.*, 2020). Õppijatel on oluline dokumenteerida praktika üksikasju (Kantová & Motyčka, 2023). Selleks saab kasutada praktikapäevikut, mida võib vaadata kui enesehindamise vahendit. Enesehindamine on üks osa praktikast, mida aitab läbi viia praktikajuhendaja (Praktika korraldamise ning..., 2013). Enesehindamise eesmärgiks on õpilaste õppimise toetamine (Sosibo, 2019). See on tõhusa ja sügava õppimise jaoks väga oluline (Kay *et al.*, 2007), aidates õpilastel saada autonoomseteks ja enastjuhtivateks õppijateks (Sosibo, 2019). Ka õpilased on leidnud, et enesehindamine aitab erialasele ja isiksusena arengule kaasa (Duers, 2017). Enda kohta hinnangute andmisel on kas põhielementi: esmalt kriteeriumid, mida tuleb täita ning teiseks otsused selle kohta, mil määral tehtud töö nendele kriteeriumitele vastab (Kay *et al.*, 2007). Enesehindamise puhul peavad õpilased endi hinnangul olema ausad, motiveeritud, fokuseeritud, eneskriitilised ning neil peab olema aega hinnangute andmiseks (Duers, 2017).

2.3 Praktikapäevikud Eesti kutsekoolide dokumentatsioonis

Eesti kutsekoolide kodulehekülgede järgi on praktikapäeviku vorm olemas Valgamaa Kutseõppekeskusel (s.a) ja õppijate praktikajuhendi osana Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskusel (s.a.). Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse (s.a.) õppijate praktikajuhendis on olemas link praktikapäeviku elektroonilisele vormile, aga vaba juurdepääs sellele puudub. Praktikapäevikut saab täita elektrooniliselt (Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus, s.a; Rakvere Ametikool, s.a; Valgamaa Kutseõppekeskus, s.a) või paber kandjal (Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse, s.a). Võrumaa Haridus- ja

Tehnoloogiakeskuse (s.a.) praktikakorralduse juhendis ja Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse (s.a.) praktika korraldamise ja läbiviimise korras on öeldud, et praktikapäevikut kasutatakse igapäevaseks refleksiooniks ning vorm on audiona, videona või käsikirjaline.

Kutseõppekeskuste dokumentide järgi saab kokkuvõtvalt öelda, et praktikapäevik peab sisaldama infot praktikal viibimise aja, mahu ja läbitud ülesannete kohta ning võib sisaldada andmeid ka praktikandi, praktika, praktika koht ja praktikajuhendajate kohta ning juhendajate hinnangut õpilasele. Praktikapäeviku täitmine peaks toimuma igapäevaselt. Rakvere Ametikooli (s.a.), Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse (s.a.) ja Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse (s.a.) dokumentatsioonides tuuakse praktikapäeviku definitsiooni osana välja ka õpikogemuse analüüs, aga kui selgitatakse, mida praktikapäevikusse üles märkida tuleb, siis analüüsi osa see ei sisalda. Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskuse (s.a.) õppijate praktikajuhendis on lisatud näide praktikategevuste kirjeldusele ja õpikogemuse analüüsile. Kokkuvõtvalt saab siiski öelda, et praktikapäevikuid pigem kirjeldatakse ning juhendeid täitmiseks dokumentatsioonides ei esine, sealhulgas koolide puhul, millel praktikapäeviku vorm kättesaadav on. Küll aga on välja toodud, et praktikajuhendaja ülesandeks on õpilastele praktikapäeviku täitmist selgitada (Haapsalu Kutsehariduskeskus, s.a.; Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse, s.a.; Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus, s.a.). Kõige pinnapealsem kirjeldus praktikapäeviku kohta on Olustvere Teenindus- ja Majanduskoolil (s.a.), kus praktikapäeviku kohta on kirjutatud vaid seda, et ettevõtte praktika korral tuleb õpilasel praktikapäevik koostada.

3. Interaktiivse praktikapäeviku loomine

Magistritöö eesmärgiks on koostada interaktiivne praktikapäevik, mis toetab erineval tasemel õppijaid. Õppematerjalide loomisel saab toetuda mudelitele. Üks enim kasutatavaid on ADDIE (ingl *analyse, design, development, implementation, evaluation*) mudel (Villems *et al.*, 2015), mille eesmärgiks on juhendamine, mis aitab inimesi ette valmistada neile seatud nõuete täitmiseks (Allen, 2006). Nuryadin jt (2021) on teiste uurijate tööde põhjal järeldanud, et seda mudelit on kasutatud erinevas vanuses õppijatele õppematerjalide loomisel alates algkoolist kuni täiskasvanud õppijateni. ADDIE mudeli abil koostatud õppematerjalid on õppijatele jõukohased ning ekspertide hinnanguil sobivad (Nita *et al.*, 2022). ADDIE mudel on tsükliline ning koosneb viiest etapist: analüüs, kavandamine, väljatöötamine, kasutamine ja hinnangu andmine (Allen, 2006). Iga eelnev etapp on järgneva etapi sisendiks (Muruganantham, 2015). Hinnangu andmine on ka pidev kõikide

teiste etappide vältel, kuna iga etapp nõuab pidevat protsessi hindamist lähtudes varem seatud nõuetest (Allen, 2006). Järgnevalt kirjeldatakse interaktiivse praktikapäeviku loomise protsessi lähtudes ADDIE mudeli etappidest.

3.1 Analüüsimine

Analüüsi etapis defineeritakse, mida on vaja õppida (Muruganantham, 2015).

Analüüsitakse, millised tulemused õpilastel tuleb saavutada ning koostatakse ülesannete nimekiri. Ülesandeid võrreldakse õpilaste oskuste, teadmiste ja võimetega. Õppijate olemasolevate teadmiste ja oskuste ning soovitud tulemuse saavutamiseks vajaminevate teadmiste ja oskuste vahe põhjal määratakse, millist juhendamist õppijad vajavad (Allen, 2006). Selles faasis on õpetajatele valmistanud raskuseid õpilaste vajaduste välja selgitamine ning sobiva disaini valimine (Nuryadin *et al.*, 2021).

Interaktiivse praktikapäeviku loomise esimeses etapis kaardistati õpiväljundid ning õppijate teadmised ja oskused, milleks analüüsiti olemasolevaid dokumente ning praktikapäeviku vajadust. Esmalt tutvuti erinevate tasemete (tase 2, tase 3, tase 4) praktika dokumentatsioonidega ning võrreldi nende vastavust tasemete kutsequalifikatsiooniga. Lõputöö autor vestles kooli sotsiaalpedagoogiga, kes on ühtlasi ka selle magistritöö kaasjuhendaja, erinevate erialade kutseõpetajatega ja antud teemat arutati ka valdkonna õppekavade arenduskoosolekul. Nende arutelude tulemusena leiti, et kõige enam on interaktiivset praktikapäevikut vaja tase 2 õppijatele. Tasemel 2 õppijad on haridusnõudeta ning nendest paljud ei oska lugeda ja kirjutada ning on muukeelsed. Aga magistritöö raames otsustati koostada praktikapäevik ka tasemetele 3 ja 4, kuna ka nende vastu oli huvi.

Järgmisena vaadati üle kutseõppeasutuse seadus (Kutseõppeasutuse seadus, 2024) ja Valgamaa Kutseõppekeskuse rakenduskavad (Abikokk rahenduskava, 2023; Kokk rakenduskava, 2023, Kõogiabiline rakenduskava, 2023) ja praktika korraldamise kord (Valgamaa Kutseõppekeskus, *s.a.*), mis sisaldas näiteks olemasolevaid õpilase individuaalset praktikakava ning praktikapäeviku vormi. Rakenduskavades (Abikokk rahenduskava, 2023; Kokk rakenduskava, 2023, Kõogiabiline rakenduskava, 2023) on olemas õpiväljundid, mille saavutamist interaktiivne praktikapäevik peaks toetama.

Dokumentide analüüsimisel selgus, et hetkel kasutusel olev praktikapäeviku vorm võib olla eriti tase 2 õppijate jaoks keeruline, kuna hetkel kasutusel olev praktikapäevik kohustab õpilasi igal praktikapäeval täitma praktikapäevikut kirjalikult. Seetõttu tuleb interaktiivse praktikapäeviku loomisel arvesse võtta, et see oleks kõikidele õppuritele võimetekohane ja

arusaadav ning see arvestaks ka tase 2 õppijate eripäradega. Uue praktikapäeviku loomisel lähtuti läbivaadatud dokumentidest ning aluseks võeti õpiväljundid ning praktikate hindamiskriteeriumid. Tasemete 2, 3 ja 4 õpiväljundid on välja toodud lisas 1.

3.2 Kavandamine

Kavandamise etapis määratakse, kuidas tuleb õppida, ehk kuidas jõutakse analüüsi etapis seatud eesmärkideni (Muruganantham, 2015). Koostatakse üksikasjalik juhendamisplaan. Vaadatakse üle juba olemasolevad õppematerjalid ning nende sobivus loodava materjaliga. Luuakse ülesannete loend ning testimisstrateegia (Allen, 2006). Selles etapis on õpetajatel olnud probleeme õppemeetodite valimisega ja loodavate materjalide sobitamisega juba olemasolevate materjalide hulka ning tunniplaani (Nuryadin *et al.*, 2021).

Kavandamise etapis pandi paika interaktiivse praktikapäeviku keskkonnad ja struktuur. Kuna õppimiseks kasutatavad materjalid peavad sobima erinevate õpistiilide jaoks, siis sama informatsiooni saab esitada mitmel erineval viisil (Woo, 2011). Seetõttu valiti välja kolm viisi, kuidas õppijad praktikapäevikut saaksid täita. Esimeseks viisiks on kirjalik täitmine, kus õppija saab lähtudes õpiväljunditest kirjalikult kirjeldada päevaseid praktika tegevusi. See võimalus valiti, kuna hetkel kasutusel olevad praktikapäevikud on täidetavad kirjalikult ning õpilased on sellega harjunud. Lisaks on õpilased eelistanud kirjalikku eneserefleksiooni alternatiivsetele viisidele (Parikh *et al.*, 2012).

Teiseks lahenduseks on ette antud piltide/tegevuste loetelu põhjal päevastest tegevustest ülevaate andmine valides tehtud tegevusi kirjeldavaid pilte/tegevusi. Refleksiooniks on õppijad kasutanud ka fotode tegemist (Dobbins *et al.*, 2019; Hahl, 2021), et mõelda enda erialasele kujunemisprotsessile. Fotode kasutamine aitab refleksiooni struktureerida ja analüüsida erialase töö erinevaid tahke, olles paindlik ja andes õppijatele vabadust refleksiooni koostamisel (Hahl, 2021). Kuna tase 2 õpilaste jaoks enda praktika tegevuste analüüs ei ole osa praktikast, otsustati neile ette anda fotod koos tekstiga tegevustest, millega nad praktika jooksul kokku puutuvad, et õpilased läbi piltide saaksid enda päevaseid tegevusi kirjeldada. Kuna tase 3 õppijate lugemisoskus on võrreldes tase 2 õpilastega parem, valiti tase 3 õppijatele esitamiseks ainult tegevuste loetelu ilma kirjeldavate piltideta. Fotodele abil reflekteerimisel kasutatakse kirjeldamiseks siiski ka kirjalikku teksti (Hahl, 2021). Tase 4 õpilaste puhul saaks fotosid kasutada ilmestamiseks päeva tegevusi, aga autori isikliku kogemuse põhjal otsustati piltide valik tase 4 õppijate puhul ära jätta, kuna õpilastel tuleb keskenduda rohkem eneserefleksioonile. Piltide

valimine võib osutuda pigem segavaks faktoriks, kuna sobivate piltide valik võib olla aeganõudev tegevus ning piltide hulka võib sattuda ebaolulisi pilte (Hahl, 2021).

Kolmanda võimalusena saab õppija suuliselt salvestada praktikapäeviku päevase sissekande. Video kujul esitatavat refleksiooni on kasutatud selleks, et õpilased saaksid verbaalselt väljendada enda tundeid ja reaktsioone ning mis toetab õpilaste arengut (Parikh *et al.*, 2012), olla tagasisides ausam ja filmimisega hoida aega kokku (Clarke, 2009). Video asemel otsustati ainult heli kujul salvestamise võimaluse kasuks, kuna on täheldatud, et refleksiooni videote tegemine on õpilastele esialgu keeruline (Parikh *et al.*, 2012) ja õpilased võivad reflekteerimise asemel keskenduda ebaolulisele, nagu näiteks enda välimus video tegemise ajal (Clarke, 2009; Parikh *et al.*, 2012). Tase 2 ja 3 õppijatel on võimalus valida kolme valiku vahel, tasemele 4 piltide/tegevuste loetelu ette ei anta.

Valgamaa Kutseõppekeskuse haridustehnoloogia koostöös analüüsiti erinevaid keskkondi, kus interaktiivne õpipäevik õpilastele kättesaadavaks teha. Leiti, et kõige sobivam keskkond on Eesti haridusasutuste õpikeskkonda HTM Moodle (moodle.edu.ee). Platvormi valikul sai määravaks see, et HTM Moodle keskkond on loodud Eesti haridusasutustele ning see on ühildatud õppeinfosüsteemiga Tahvel. Ettevõttepoolsetele praktika juhendajatele saab võimaldada ligipääsu HTM Moodle keskkonda praktika perioodiks.

Praktikapäeviku struktuur algab illustratiivse pildiga lehe ülaosas ning kirjaga, et tegemist on interaktiivse praktikapäevikuga vastava taseme õppijale. Lisatud ka *Creative Commons*'i litsents. Päisele järgneb õpiväljundite loetelu, kuna õpiväljundid peavad olema selgelt välja toodud (Woo, 2011) ning praktikapäeviku kasutusjuhend. Edasi tuleb õpilastel sisestada kuupäev ning sellel päeval praktilal oldud tundide arv. Sissekande võimaluste valik algab kirjaliku võimalusega. Järgmise valikuna saavad tase 2 ja 3 õppijad teha sissekande etteantud piltide/tegevuste loetelu põhjal. Viimaseks võimaluseks on suulise teksti salvestamine. Selleks, et väljendada enda praktikapäeva emotsioone, saab õpilane praktikapäeviku lõpus valida tema päeva kirjeldava emotikoni. Jaluses kiidetakse õppijat ning soovitakse positiivset jätku praktikale.

3.3 Väljatöötamine

Väljatöötamise etapis luuakse materjalid (Muruganantham, 2015). Töötatakse välja materjalid nii õpilastele kui õpetajatele. Vaadatakse läbi materjalide rakendamise plaan ning valideeritakse loodud materjale viies läbi esmased testid. Valideerimise käigus tuvastatud

puudused parandatakse (Allen, 2006). Selles etapis on õpetajate probleemid olnud seotud tehnoloogiliste vahenditega, näiteks kasutatav tark- ja riistvara (Nuryadin *et al.*, 2021).

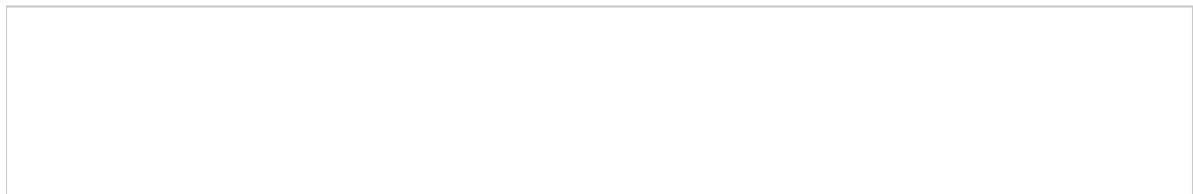
Väljatöötamise faasis loodi interaktiivne praktikapäevik HTM Moodle keskkonda.

Praktikapäeviku kujundamisel arvestati soovitustega, et erinevaid kirjastiile võiks lehel olla maksimaalselt kaks ning fondi suuruseid kolm (Halvonik & Kapusta, 2020). Veebipõhiste õppematerjalide puhul peetakse sobivaimaks siniseid toone (Kuo *et al.*, 2022), aga kuna kooli värviks on oranž, kasutati päises ja pealkirjades seda värvi. HTM Moodle nuppude värvid on vaikimisi sinised. Õppijate tasemest lähtuvalt on kõik juhised 2. ja 3. taseme õppijatel trükitähtedega.

Tagasiside andmisel võeti aluseks tagasiside redel (Ladder of feedback, 2018), mis koosneb neljast astmest. Esimeses astmes Selgita (ingl *Clarify*) tuleb selgitada toimunut. Väärtusta (ingl *Value*) astmes tuleb väljendada koos näidetega seda, mis meeldis ning kolmandana tõstatada probleem (ingl *State Concerns*) väljendades oma muret. Viimase, Soovita (ingl *Suggest*), sammuna tehakse parendusettepanekuid. Kuna tasemetel 2 ja 3 õppijad enda tegevusi ei pea analüüsima, siis neljas aste nende puhul jäi ära. Kirjaliku sissekande tegemiseks antakse tasemete 2 ja 3 õpilastele juhiseks “KIRJELDA OMA TÄNAST PÄEVA. MIDA SA TÄNA PRAKTIKAL TEGID? MIDA SA TÄNA UUT ÕPPISID? MIS SULLE TÄNA KÕIGE ENAM MEELDIS? MIS OLI SINU JAOKS KÕIGE KEERULISEM?” ja tekstikast, kuhu nad vabas vormis saavad kirjutada (joonis 1). Teksti pikkuse piirang tuleneb platvormi vahendite piirangutest.

Joonis 1. Praktika tegevuste kirjeldamine kirjalikult (tase 2)

KIRJELDA OMA TÄNAST PÄEVA. MIDA SA TÄNA PRAKTIKAL TEGID? MIDA SA TÄNA UUT ÕPPISID? MIS SULLE TÄNA KÕIGE ENAM MEELDIS? MIS OLI SINU JAOKS KÕIGE KEERULISEM? VAJUTA "ESITA".

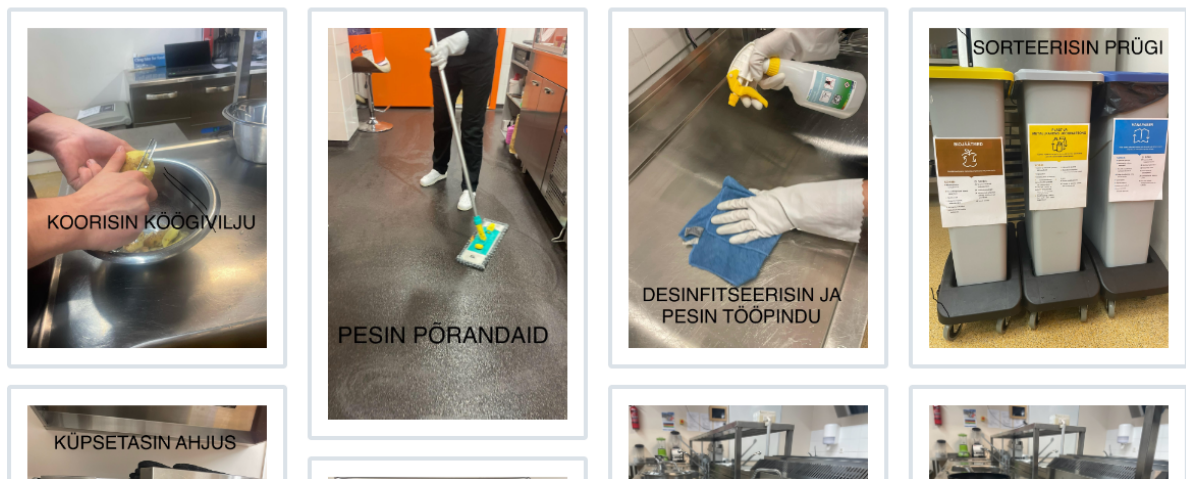
Taseme 4 puhul lisati lähtudes tagasiside neljast astmest neli tekstikasti, igale astmele üks. Õpilastele lisati juhised Kay (1997) ja Wride (2017) õppijate enesehindamise soovitude järgi:

- Selgita – Kirjelda, mida Sa täna praktikal tegid.
- Väärtusta – Kui hästi Sa oskasid ülesandeid, millega Sa täna praktikal tegelesid? (Kay, 1997) Mis Sul täna kõige paremini õnnestus? (Wride, 2017) Miks?
- Tõstata probleem – Mis Sinu jaoks oli täna kõige keerulisem? (Wride, 2017) Miks? Kuidas Sa selle ülesande kõige paremini selgeks saaksid? (Kay, 1997)
- Soovita – Mis on kõige olulisem asi, mis Sa täna õppisid? Kui Sa saaksid tänase juures midagi muuta, siis mida Sa muudaksid? (Wride, 2017) Miks?

Tase 2 piltide põhjal praktikapäeva tegevuste kirjeldamiseks antakse õppijatele juhisenä "VALI PILTIDELT, MILLISEID TÖÖÜLESANDEID SA TÄNA TEGID" ja pildid koos kirjeldava tekstiga, mis annavad ülevaate praktika tegevustest (joonis 2). Pildid tegi töö autor. Näitena on õpilastele ette antud tegevused ja nende seos õpiväljunditega tase 2 puhul on esitatud tabelis 1.

Joonis 2. Praktika tegevuste kirjeldamine piltide abil (tase 2)

VALI PILTIDELT, MILLISEID TÖÖÜLESANDEID SA TÄNA TEGID JA "LISA TEGEVUS".

Tase 3 õpilastele antakse sarnaselt ette tegevuste loetelu, kust õpilased saavad sellel päeval tehtud tegevused ära märkida. Lisaks lisati tekstikast, kuhu õppijad saavad soovi korral tegevusi lisada või jätta kommentaare.

Suulise sissekande valimise korral antakse õppijatele sarnane juhised kirjaliku võimalusega (joonis 3). HTM Moodle keskkonnas saavad õppijad kasutada diktofoni võimalust ning salvestus lisatakse praktikapäevikusse automaatselt. Salvestuse saab õpilane endale ka alla laadida.

Tabel 1. Tegevused lähtuvalt tase 2 õpiväljunditest

Õpiväljund	Tekst pildil
töötab praktikaettevõttes juhendamisel ja meeskonnas, järgides ettevõtte töökorraldust;	• TEGIN TEISTEGA KOOSTÖÖD • JÕUDSIN ÕIGEL AJAL KOHALE • OLIN TERVE PÄEVA KOHAL
töötab juhendamisel toitlustamises kasutatavate seadmete ja töövahenditega, järgides tööhügieeni - ja tööohutusnõudeid	• KEETSIN • PRAADISIN PANNIL • KÜPSETASIN AHJUS • PESIN KÄSI
eeltöötleb juhendamisel toiduaineid, valmistab ettevõtte menüüs olevaid lihtsamaid toite ja jookse juhendamisel, teeb puhastus ja korrastustöid;	• PESIN PÕRANDAID • DESINFITSEERISIN JA PESIN PINDU • LÕIKASIN TÖÖDELDUD LIHA • LÕIKASIN KÖÖGIVILJU (KASVAVAD MULLA SEES) • LÕIKASIN KÖÖGIVILJU, PUUVILJU JA MAITSEROHELIST • LÕIKASIN TOOREST LIHA • LÕIKASIN KALA- JA KALATOOTEID • LÕIKASIN PAGARITOOTEID JA PIIMATOOTEID
teenindab juhendamisel kliente järgides klienditeeninduse põhimõtteid;	• PANIN TOITU VÄLJA
tutvub praktikaettevõtte kui organisatsiooniga ning toitlustusosakonna toimingutega	• TUTVUSIN DOKUMENTIDEGA

Joonis 3. Praktikapäeviku sissekande tegemine suulise sissekandena (tase 2)

LINDISTA, MIDA SA TÄNA TEGID.

ÜTLE TÄNANE KUUPÄEV. KIRJELDA OMA TÄNAST PÄEVA. MIDA SA TÄNA PRAKTIKAL TEGID? MIDA SA TÄNA UUT ÕPPISID? MIS SULLE TÄNA KÕIGE ENAM MEELDIS? MIS OLI SINU JAOKS KÕIGE KEERULISEM?

KUI LÕPETASID, VAJUTA "LAADI ALLA", ET SALVESTUS JÄÄKS ALLES KA SULLE ENDALE.

Vajuta allolevat nuppu oma vastuse salvestamiseks.

00:00

Salvesta

Praktikapäeva emotsiooni väljendamiseks antakse õpilastele ette erinevaid emotsioone väljendavad emotikonid (joonis 4). Millist emotsiooni konkreetne emotikon õpilastele väljendada võiks, arutles lõputöö autor tase 4 õpilastega. Õpilaste hinnangute põhjal lindistas autor igale emotikonile kirjeldusega heliklipi, mida õpilased valikut tehes kuulata saavad.

Joonis 4. Praktikapäeva emotsioonide väljendamine (tase 2)

KUIDAS SUL TÄNANE PÄEV LÄKS?

VALI NÄGU, MIS KIRJELDAB SINU TÄNAST PÄEVA. KUI SA EI SAA ARU, MIDA NÄGU TÄHENDAB, VAJUTA LILLALE RISTILE JA KUULA.

VAJUTA "ESITA".

3.4 Kasutamine ja hinnangu andmine

Kasutamise etapis juurutatakse materjale reaalses keskkonnas, ehk kasutatakse õpilastega (Muruganantham, 2015). Selles etapis saadakse tagasisidet õppijate soorituse kohta (Allen, 2006). Selle magistritöö raames õpilastega loodud praktikapäeviku kasutamine praktika jooksul ei olnud ajaliste piirangute tõttu võimalik. Õppijad hakkavad seda kasutama õppeaastal 2024/2025. Hinnangut küsiti praktikajuhendajatelt eesmärgiks oli saada tagasisidet praktikapäevikule ning ettepanekuid praktikapäeviku parendamiseks. Hinnangute kogumise keskseks küsimuseks oli: Millist tagasisidet annavad praktikajuhendajad loodud praktikapäevikule ja milliseid ettepanekuid nad teevad praktikapäeviku parendamiseks? Esmalt saadeti praktikapäevik praktikajuhendajatele tutvumiseks, seejärel viidi läbi kolm fookusgrupi intervjuud. Fookusgrupi intervjuud on eelistatud juhul, kui usutakse, et intervjuueeritavate omavahelise suhtluse tagajärjel tekivad arusaamad ja andmed, mis ei oleks kättesaadavad ilma rühmas toimuva suhtluseta. Intervjuud on levinud ja kasulik meetod uurimaks subjektiivseid arusaamu, kogemusi ja/või ideid (Kaae & Traulsen, 2020). Intervjuud viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu vormis.

Kasutati eesmärgipärast mugavusvalimit, mille puhul on uuritavaid lihtne uurimusse kaasata (Rämmer, 2014). Valimisse kuulusid üheksa praktikajuhendajat kahest kutseharidust pakkuvast koolist. Intervjuueeritavatest kolm olid mehed ja kuus naised. Valimisse kuuluvate

praktikajuhendajatega võeti ühendust isiklike kontakte kasutades. Kontakteerumisel kirjeldati magistritöö eesmärki ja praktilist väärtust ning uuritavatele tagati konfidentsiaalsus ning isikuandmete esitamine anonüümsel kujul.

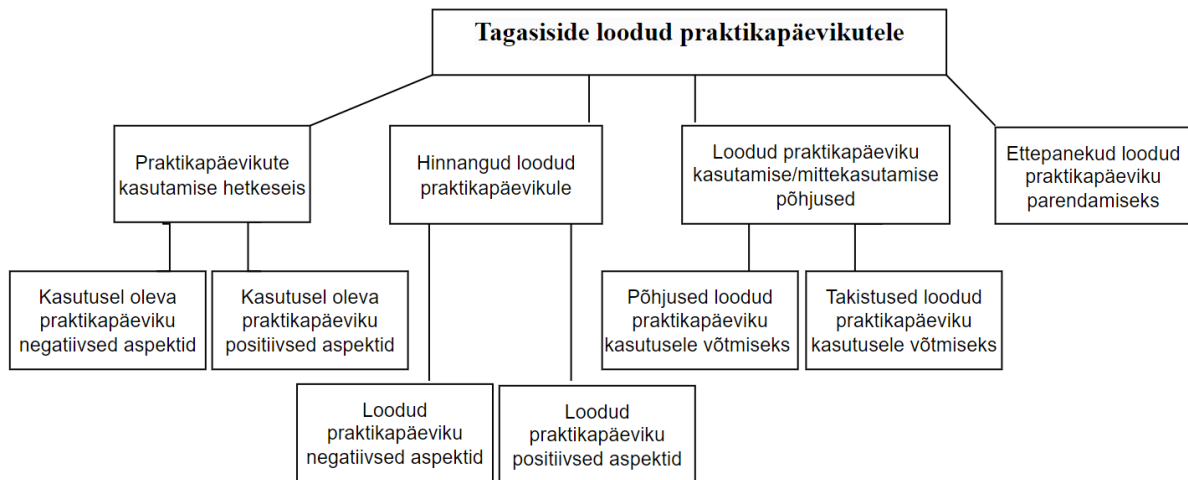
Intervjuude kava (lisa 2) koostamisel lähtuti intervjuude eesmärgist, et saada tagasisidet praktikapäevikule ning ettepanekuid praktikapäeviku parendamiseks. Hinnangute saamiseks võeti erinevate aspektide osas aluseks õppematerjali hindamiseks mõeldud kriteeriumid (Leacock & Nesbit, 2007; Sambrook, 2001) (lisa 3). Kuna praktikapäeviku puhul ei ole tegemist nn klassikalise õppematerjaliga, siis kõiki faktoreid ei kasutatud.

Andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset sisuanalüüsi, mida soovitatakse kasutada juhul, kui varasemad teadmised uuritavast puuduvad või on killustatud (Elo & Kyngäs, 2008). Intervjuude kestvused olid 31 minutit, 24 minutit, 24 minutit. Fookusgrupi intervjuud transkribeeriti tekstiks.ee (Tekstiks s.a.) ja kodeeriti programmis *QCAmap* (Mayring & Fenzl, s.a.), mis võimaldab andmeid hoiustada, organiseerida ja analüüsida. Transkribeeritud teksti tuli kokku kolme intervjuu kohta 29 lehekülge (Times New Roman, suurus 12, reavahe 1,5). Intervjueeritavatele pakuti võimalust transkriptsiooniga tutvumiseks ning võimalike muudatuste siseseviimiseks. Transkriptsioone loeti enne andmete analüüsimist korduvalt läbi.

Kodeerimise etapis otsiti küsimustest lähtuvalt tähenduslikke tekstiosi. Tähenduslikud tekstiosad märgiti teksti sees ära ja neile anti mõtte sisu põhjal koodid. Kaasati kaaskodeerija, kes intervjuu kava esimese küsimuse puhul otsis tähenduslikke üksuseid. Peamised erinevused esinesid koodide sõnastuse ja tähenduslike üksuste pikkuste osas. Arutelude käigus jõuti konsensusele ja viidi sisse vajalikud muudatused. Autor kodeeris õpipäevikutes kirjutatud korduvalt. Selle käigus täiendati koode, eemaldati korduvaid koode ja muudeti koodide sõnastust. Koode oli kokku 64. Järgnevalt seati koodid korrastatud süsteemi, mis moodustasid tähendusliku terviku. Koodide koondamise tulemusena eristus 6 alakategooriat. Sarnase sisuga alakategooriatest moodustus 4 peakategooriat. Tekkinud pea- ja alakategooriad on esitatud joonisel 5.

Intervjuudes tõid praktikajuhendajad negatiivse tagasisidena välja, et praegu kasutusel olevad praktikapäevikud ei täida õppijate vajadusi, kuna need ei arvesta õppijate tasemetega. Praktikapäevikud on üles ehitatud 4. taseme järgi. See kinnitas veelkord seda, mida magistritöö autori isiklik ja kolleegide kogemus on näidanud, ning toob esile uue praktikapäeviku loomise olulisuse, kuna õppijad peavad olema keskkonnas, kus nad saavad õppida lähtudes nende võimekusest (Ermenc *et al.*, 2020). Puudustena toodi ka välja, et praktikapäevikuid on raske täita, need ei ole kasutajasõbralikud, on ajale jalgu jäänud, ei

Joonis 5. Pea- ja alakategooriad

toeta töökohapõhist õpet, ei suuna õpilasi ennast analüüsima ning ei panusta õpilase arengusse. Varasemalt on välja toodud, et just madala ja keskmise tasemega õpilaste tulemused paranevad nende taset arvestades kõige rohkem (Salar & Turgut, 2021).

Praktikajuhendajad leidsid, et õpilased ei oska ilma juhusteta analüüsida. Praktikapäevikute täitmise keerulisus viib selleni, et praktikajuhendajad teevad sissekanded õpilaste eest ise ära või õpilasega koos ja selle taustal õpilane tegelikult ei õpi. Üks praktikajuhendaja kirjeldas olukorda nii: “(...) *fakt on see, et me teeme nende eest kõik aruanded ja päeviku sissekanded ju paljudel ära või teeme nendega koos üks ja ta ei õpi sealt tegelt ju mitte midagi*”. (I2M2) See kinnitab, et tasemega arvestamine aitaks kaasa sellele, et õpilased oleksid õppetöös aktiivsemad (Scarparolo & MacKinnon, 2022). Praktikajuhendajad soovisid, et õpipäevikud oleksid mugavamalt kasutatavad, värvilisemad, et pakkuda õpilastele rohkem huvi, ning et õpilased saaksid lisada enda praktika tulemustest pildi. Vaatamata puudustele leiti, et prague praktikapäevik on kasutatav.

Loodud praktikapäeviku sobivuse osas leidsid praktikajuhendajad, et uus praktikapäevik on võrreldes olemasolevaga lihtsam. Positiivsena toodi välja see, et uuel lahendusel oli lahti kirjutatud, kuidas õpilased praktikapäevikut täitma peavad ning suunavad küsimused selleks. Lindistamise võimalust peeti ägedaks ning see lisab võimaluse mõista ka õpilaste emotsiooni, mida kirjalikest praktikapäevikutest kätte ei saa. Vaatamata sellele leiti parendusettepanekuna, et lisada võiks saada ka videot. Küll aga tuleb video võimaldamisel arvestada sellega, et video loomisel võidakse keskenduda ebaolulisele (Clarke, 2009; Parikh *et al.*, 2012) ning vaatamata tänapäeva õpilaste tehnoloogia kasutamise oskusele võib õpikeskkonda sobilike videote tegemine osutuda esialgu keeruliseks (Parikh *et al.*, 2012). Praktikajuhendajad leidsid, et kirjutamise asemel

kasutatakse rohkem ka piltide valikut, kuna õpilastel on kirjaliku eneseväljendamisega probleeme. Tasemete 2 ja 3 puhul peeti ka piltide ja tegevuste loetelu valikut sobivaks. Eriti kasulik oleks see kakskeelsetele õpilastele. Tase 2 puhul leiti, et juhised on sobivalt trükitähtedega. Tase 4 puhul suunavad küsimused toetavad õpilasi rohkem analüüsima. Toodi välja, et õpilane keskendub uut praktikapäevikut täites rohkem protsessile ja eneserefleksiooniga leiab üles täpse koha oma päevas, kus tal tegevused nii hästi välja ei tulnud. Õpilaste eneserefleksioon võimaldab mitte ainult õpilastel analüüsida enda praktikapäeva, vaid ka juhendajad saavad informatsiooni õpilaste praktika kohta, mis võimaldab anda tagasisidet probleemidele, mis praktika käigus on tekkinud (Amin *et al.*, 2020). Seega võib magistritöö autori hinnangul õpilaste enesehindamine aidata paremini hinnata õpilase praktika kulgu ka praktikajuhendajatel. Üks praktikajuhendaja tõi välja järgmist: “ (...) *kui ta seda eneserefleksiooni teeb, siis ta saab aru, kus kohas tal see mingi apsakas oli ja ülejäänud töö oli ju hästi*”. (I3N3) Emotsioonide edasi andmise osa toodi välja positiivsena, kuna mängulisus toetab tase 2 õppijaid.

Negatiivse poole pealt toodi välja see, et tarvis oleks ajalist piirangut, sest lindistuste kuulamine on praktikajuhendajatele ajamahukas, kuna arvati, et 2. ja 3. taseme õpilased kasutaksid seda võimalust laialdaselt. Üks praktikajuhendaja arvas järgmist: “*Ma arvan päriselt, et kõik õpilased hakkavad sisse lugema*”. (I1N1) Selline praktikajuhendajate mure ja soov on magistritöö autori hinnangul mõistetav, kuna on üldteada, et koolides on pedagoogilise personali koormus suur. Lisaks seab see piirangud ka õpilastele, kes ei saa end ajalises mõttes vabalt väljendada. Teiselt poolt võib see piirang suunata ka õpilasi keskenduma olulisele ning enda praktikapäeviku sisu eelnevalt läbi mõtlema.

Praktikajuhendajate tagasisides tunti muret selle osas, et piltide ja tegevuste valikud ei toeta õpilaste kirjutamisoskuse arengut. Toodi välja, et tase 3 jaoks võiks ka piltide valik olla, kuna tegevuste loetelu sisu ei pruugi õpilane tegelikult toimuvaga kokku viia. Tase 2 puhul leiti, et juhised on kohati liiga pikad. 4. taseme õpilaste analüüsi puhul leiti, et puudu on seos õpiväljunditega, mida õpilased selle päeva tegevustega täitsid ning kas need oskused, mida vaja läks, olid koolis omandatud. Praktikapäeviku edasiarenduste korral tuleb magistritöö autori hinnangul seega arvestada rohkem eneserefleksiooni kahe põhielemendiga, ehk paika pandud kriteeriumitega, mida täitma hakatakse, ning hinnanguga selle kohta, kas tegevused vastasid nendele kriteeriumitele (Kay *et al.*, 2007). Praktika puhul tuleb kriteeriumitena käsitleda õpiväljundeid.

Praktikajuhendajad ütlesid, et nad hakkaksid loodud praktikapäevikut kasutama, kuna see lihtsustab ja kiirendab praktikapäevikute täitmise protsessi, on õppijasõbralikum

ning õpilastele põnev. Juhendajate koormust see ei vähendaks, küll aga aitab sellega, et juhendaja ei pea õpilaste eest enam nii palju ära kirjutama ning selle läbi saab õpilane rohkem enda tegevusi mõtestada. Loodud praktikapäevik ei aita otseselt õpiväljundeid saavutada, aga toetab õpilaste üldiste oskuste arengut. Õppimise toetamine ongi enesehindamise eesmärk (Sosibo, 2019) ning selle praktikapäeviku üks loomise peamistest põhjustest. Üks praktikajuhendaja väljendas enda mõtteid nii:

No mina küll seda kasutaks. Praegu ma isegi mõtlen, et võibolla see nii väga mul nagu minu koormust ei vähenda, mõnes mõttes. Sest ega toetama ma neid nagunii pean selle täitmisel. Onju? Aga ma lihtsalt näen, et see kindlasti aitab seda osa mul teha, et ma ei pea nii palju neid seal nagu nende eest võibolla kirjutama. Onju. See päriselt tegelt toetab ju nende kasvõi üld-üldiseid pädevusi. Onju. Et võibolla seda praktika, ma ei tea, mingeid õpiväljundite saavutamist see ei toeta, aga see toetabki seda neid üldiseid oskusi. Noh, et ta hakkab ennast üldse mõtestama kuidagi oma tegevust. (I2M1)

Praktikapäeviku kasutamine aitaks õpilastel tõsta motivatsiooni, kuna õpilased näevad, et nad saavad praktikapäeviku täitmisega ka ise hakkama. Praktikajuhendajad töid välja, et see praktikapäevik sobib lisaks praktikale kasutamiseks ka enesehindamismudelina koolis praktilistes tegevustes. Magistritöö autor peab seda positiivseks, kuna sellisel juhul saaks praktikapäeviku täitmine enesehindamismudelina osaks õpilaste igapäevasest õppeprotsessist, mis muudab ka praktikapäeviku kui sellise täitmise lihtsamaks ning suurendaks järkjärgult õpilaste osalust enda õppeprotsessis ning tase 4 õpilaste analüüsivõimet.

Takistustena praktikapäeviku kasutusele võtmiseks toodi välja tehnilisi probleeme, mis õpilastel esineda võivad, näiteks puudulikud seadmed kodus või probleemid internetiga. Kooli oleks vaja vaikseid ruume, kus õpilased praktikapäevikut täitmas saaksid käia. Õpilastele võib probleeme valmistada ka Moodle keskkonna kasutamise oskus ning see, kui Moodle kasutamine on lisakeskkond, mitte peamine keskkond, kus õpilased igapäevaselt tegutsevad. Juhendajate poolelt toodi välja see, et nad ei hakka praktikapäevikut kasutama, kui selle ettevalmistamine nõuab liigselt ressursse. Ettevalmistamise toetamiseks saaks magistritöö autori hinnangul anda praktikajuhendajatele suuniseid, millega tuleks arvestada ning milliseid alternatiivseid võimalusi veel oleks. Lisaks oleks see hea võimalus ühe eriala praktikajuhendajatel teha koostööd, kuna ettevalmistamiseks tehtavat eeltööd saaks omavahel jagada, näiteks erialaspetsiifilisi pilte tase 2 õpilaste jaoks.

Praktikajuhendajatel paluti teha ka ettepanekuid loodud praktikapäeviku parendamiseks ning välja toodi järgnevad mõtted:

- Faili lisamise võimalus joonistuste, piltide ja videote lisamiseks, et õpilased saaksid enda tehtud töödest ülevaate anda pildi või videona;
- Struktuuri muutmine samm-sammuliseks, et õpilasele kuvatakse iga tegevus eraldi ning enne eelneva sammu täitmist järgnevat täita ei saa;
- Tase 2 puhul juhised esitada helina ning piltide valiku juurde lisada ka helina pildil kujutatud tegevus;
- Lisada ajaline piirang lindistustele;
- Lisada automaatne tänase päeva kuupäeva lisamine, lisada praktikal viibimise kogupikkus ajavahemikuna, lisada kontroll sisestatavate kuupäevadele, et ei oleks võimalik valida kuupäeva väljaspool praktika kestust ning ühte päeva saab valida vaid korra;
- Võimalus hinnata erinevaid praktika aspekte skaalal - näiteks klientide ja juhendaja rahulolu, alternatiiv emotikonidele rahulolu väljendamiseks;
- Lisada praktikapäeviku täitmiseks meeldetuletuse saatmise võimalus;
- Kasutada erinevaid refleksioonimudeleid;
- Tumeda ja heleda vaate võimalus;
- Kasutada erinevaid refleksioonimudeleid, et arendada eneseanalüüsioskust ja saada kogemust.
- Praktikapäeviku täitmise järel praktika progressi kuvamine kogu praktika aega arvestades, näiteks protsentuaalselt või päevade arvuna.

4. Piirangud, praktiline väärtus ja edasiarendused

Loodud praktikapäevik on kasutatav ja arvestab õppijate erinevaid tasemeid. See annab võimaluse õppijatel ise valida praktikapäeviku täitmise viisi ning väljendada enda emotsioone ning tase 4 puhul ka enda kogemust praktikal analüüsida. Küll aga ei ole praktikapäevik kättesaadav kõigile soovijatele, kuna see on kasutatava ainult Moodle keskkonnas, mis on aga kinnine keskkond. Seega puudub praktikapäevikule vaba juurdepääs. Piiranguna saab välja tuua selle, et õpilastega ei olnud ajaliste piirangute tõttu praktikapäevikut praktika ajal kasutada. See oleks andnud väärtuslikku tagasisidet võimalikeks muudatusteks praktikapäevikus. Õpilased saavad praktikapäevikuid kasutada järgmisel õppeaastal. Seejärel on võimalik õpilastelt ka tagasisidet saada.

Edasiarendusena saab arvesse võtta praktikajuhendajate ning tulevikus kogutavat õpilaste tagasisidet. Kõik praktikajuhendajate ettepanekud ei ole praeguse lahenduse järgi Moodle keskkonna piirangute tõttu tehtavad. Vaba juurdepääsu ja Moodle piirangutest mitte sõltumiseks on võimalik loodud praktikapäeviku põhjal luua eraldi rakendus.

Tänu sõnad

Suured tänu sõnad minu juhendajatele Diana Eller ja Janika Ploom. Täna uurimuses osalenud praktikajuhendajaid. Kõige suurem tänu läheb minu õele motiveerimise ja alati olemas olemise eest. Samuti tänan Liisi, Kaidit, perekonda, kolleege ja kursusekaaslast toetava suhtumise eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Maris Rõõm /allkirjastatud digitaalselt/ (16.05.2024)

Kasutatud kirjandus

Abikokk rakenduskava (2023).

https://vkok.ee/sites/vkok.ee/files/abikokk_rakenduskavad_vkok.pdf

Allen, W. C. (2006). Overview and Evolution of the ADDIE Training System. *Advances in Developing Human Resources*, 8(4), 430–441.

Amin, N. F., Latif, A. A., Arsat, M., Suhairom, N., Jumaat, N. F., & Ismail, M. E. (2020). The implementation of the internship as a coursework in teaching and learning vocational education. *Journal of Technical Education and Training*, 12(1 Special Issue), 82–90.

Clarke, L. (2009). Video reflections in initial teacher education. *British Journal of Educational Technology*, 40(5), 959–961.

Creative Commons (s.a.). <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/ee/>

Dobbins, C. E., Dooley, K., & Edgar, L. D. (2019). If Pictures Could Talk. *NACTA Journal*, 63(1a), 72-80.

Duers, L. E. (2017). The learner as co-creator: A new peer review and self-assessment feedback form created by student nurses. *Nurse Education Today*, 58, 47–52.

Elo, S. & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107–115.

Fauzan, A., Triyono, M. B., Hardiyanta, R. A. P., Daryono, R. W., & Arifah, S. (2023). The Effect of Internship and Work Motivation on Students' Work Readiness in Vocational Education: PLS-SEM Approach. *Journal of Innovation in Educational and Cultural Research*, 4(1), 26-34.

Haapsalu Kutsehariduskeskus õppekorralduseeskiri (2023).

<https://hkhk.edu.ee/et/dokumendid>

Hahl, K. (2021). Student teachers' experiences of using photos in teacher reflection. *Reflective Practice*, 22(1), 115-127.

Halvoník, D., & Kapusta, J. (2020). Framework for e-learning materials optimization. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 15(11), 67–77.

Ida-Virumaa Kutsehariduskeskus (s.a.) <https://kutsehariduskeskus.ee/oppetoo/>

Kaae, S., & Traulsen, J. M. (2020). Qualitative methods in pharmacy practice research.

Kantová, R., & Motyčka, V. (2023). Evaluation of Sustainability of Czech Vocational Education and Practical Training for the Position of Construction Manager. *Sustainability (Switzerland)*, 15(19).

- Kay, J. (1997). Invited keynote address: Learner know thyself: Student models to give learner control and responsibility. ICCE'97 International Conference on Computers in Education.
- Kay, J., Li, L., & Fekete, A. (2007). Learner reflection in student self-assessment. *Conferences in Research and Practice in Information Technology Series*, 66, 89–95.
- Kuo, L., Chang, T., & Lai, C. C. (2022). Affective psychology and color display of interactive website design. *Displays*, 71, 102134.
- Kutseõppeasutuse seadus (2023). *Riigi Teataja I 2022*, 12, 28
<https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001?leiaKehtiv>
- Kokk rakenduskava (2023).
https://vkok.ee/sites/vkok.ee/files/oppekavad/kokk_kutsekesk_rakenduskavad_2023_3.pdf
- Kutsekoda (s.a). <https://www.kutsekoda.ee/eesti/kvalifikatsiooniraamistik/?fbclid=IwAR1chid6Gm0JSKAmF4Rwh7UyvNSRhiVZ3tTFdHLZjQL4wCJkJE82uNEqo>
- Kutseharidusstandard (2023). *Riigi Teataja I*, 28.08.2013, 13.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/117042019006?leiaKehtiv>
- Kutseõppeasutuse arendustegevust ja õppekasvatustööd käsitlevate kohustuslike dokumentide nõuded ja dokumentide pidamise kord (2013).
https://www.riigiteataja.ee/akt/108092021003?fbclid=IwAR2vOBRctM_ic7XfYCH5aoO_0r5f31-z_6paUKNSOfqrhdXU9Q73qXcQg
- Kutseõppeasutuse seadus (2013). <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022049?leiaKehtiv>
- Köögiabiline rakenduskava (2023).
https://vkok.ee/sites/vkok.ee/files/koogiabi_rakenduskava_vkok.pdf
- Kvalifikatsiooniraamistiku tasemekirjeldused (s.a.). Sihtasutus Kutsekoda.
<https://www.kutsekoda.ee/kvalifikatsiooniraamistiku-tasemekirjeldused/>
- Ladder of feedback* (2018). <https://pz.harvard.edu/resources/ladder-of-feedback>
- Leacock, T. L., & Nesbit, J. C. (2007) A framework for evaluating the quality of multimedia learning resources. *Journal of Educational Technology & Society*, 10(2), 44–59.
- Liu, L. C. (2021). Influence of learning and internship satisfaction on students' intentions to stay at their current jobs: Survey of students participating in Taiwan's dual education system. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 13(1), 1–7.

- Mahanal, S., Zubaidah, S., Sumiati, I. D., Sari, T. M., & Ismirawati, N. (2019). RICOSRE: A Learning Model to Develop Critical Thinking Skills for Students with Different Academic Abilities. *International Journal of Instruction*, 12(2), 417–434.
- Mayring, P., Fenzl, T. (s.a.). QCMap// a software for Qualitative Content Analysis. www.qcmap.org
- Muruganantham, G. (2015). Developing of E-content package by using ADDIE Model. *International Journal of Applied Research*, 1(3), 52–54.
- Nita, F. R., Astiandani, F. R., Wicaksono, A. L., & Janah, K. E. N. (2022). Using ADDIE model to develop learning materials of the test of English proficiency in Edmodo. *EnJourMe*, 7(1), 62–77.
- Nuryadin, A., Lidinillah, D. A. M., & Muharram, M. R. W. (2021). Pre-Service Teachers' Experiences in Developing Digital Learning Designs using ADDIE Model Amid COVID-19 Pandemic. *Jurnal Basicedu*, 5(5), 4013–4025.
- Olustvere Teenindus- ja majanduskool (s.a.). <https://www.olustvere.edu.ee/et/praktika>
- Parikh, S. B., Janson, C., & Singleton, T. (2012). Video journaling as a method of reflective practice. *Counselor Education and Supervision*, 51(1), 33–49.
- Praktika korraldamise ning läbiviimise tingimused ja kord* (2013). I, 13.09.2013, 6. <https://www.riigiteataja.ee/akt/113092013006>
- Rakvere Ametikool (s.a.). <https://www.rak.ee/et/praktika>
- Salar, R., & Turgut, U. (2021). Effect of Differentiated Instruction and 5E Learning Cycle on Academic Achievement and Self-Efficacy of Students in Physics Lesson. *Science Education International*, 32(1), 4–13.
- Sambrook, S. (2001). Factors influencing learners' perceptions of the quality of computer based learning materials. *Journal of European Industrial Training*, 25(2/3/4), 157–167.
- Scarparolo, G., & MacKinnon, S. (2022). Student voice as part of differentiated instruction: Students' perspectives. *Educational Review*.
- Sosibo, Z. C. (2019). Self-Assessment: A Learner-Centred Approach Towards Transforming Traditional Practices and Building Selfdirected Learners. *South African Journal of Higher Education*, 33(5), 76–97.
- Tekstiks. (s.a.). Kõnetuvastus ehk kõne tekstiks. Veebiprogramm. Tallinna Tehnikaülikooli Tarkvarateaduse instituut. www.tekstiks.ee

- Tian, Y., Liu, J., Xu, X., & Wu, X. (2023). Knowledge mapping of vocational education and training research (2004–2020): A visual analysis based on CiteSpace. *Scientific Reports*, 13(1).
- Usman, A., Susilo, H., Suwono, H., & Corebima, A. D. (2021). The Contributions of Metacognitive Skills towards the Retention of Different Academic Ability Students for the Implementation of Several Learning Models. *International Journal of Education and Practice*, 9(3), 550–567.
- Valgamaa Kutseõppekeskus (s.a.). <https://vkok.ee/et/praktika>
- Villems A., Aluoja L., Pilt L., Naulainen M.-M., Kusmin M., Rogalevitš V., Tokko U. (2015). *Digitaalse õppematerjali loomise soovitused – Juhend digitaalse õppematerjali autorile*. <https://oppevara.edu.ee/kvaliteet/#mis-on-digitaalne-oppematerjal>
- Vukić, M., Kuzmanović, M., & Vukić, M. (2022). Students' perspective of internship in vocational higher education. *Management: Journal of Sustainable Business and Management Solutions in Emerging Economies*, 27(1), 11-20.
- Võrumaa Haridus- ja Tehnoloogiakeskus (s.a.) <https://www.vkhk.ee/et/praktika>
- Weyns, T., Colpin, H., & Verschueren, K. (2021). The role of school-based relationships for school well-being: How different are high- and average-ability students?. *British Journal of Educational Psychology*, 91(4), 1127–1145.
- Wride, M. 2017. *Academic practice and elearning (CAPSL) resources assessment: Guide to selfassessment*. Dublin: University of Dublin Trinity College.
- Woo, T. K. (2011). Developing Quality Learning Materials for Effective Teaching and Learning in an ODL environment: Making the jump from print modules to online modules. *Asian Association of Open Universities Journal*, 6(1), 51-58.
- Zubaidah, S., Fatmawati, A., Mahanal, S., & Sutopo, S. (2023). Representation skills of students with different ability levels when learning using the LCMR model. *Pegem Journal of Education and Instruction*, 13(1), 177–192.
- Yankova, Z. (2018). Development of Special Educational Needs Support for Children and Students with Special Educational Needs. *Strategies for Policy in Science and Education*, 26(5), 548–554.

Lisa 1 – Erinevate tasemete õpiväljundid

Tase 2 õpiväljundid on järgmised (Köögiabiline rakenduskava, 2023.):

- planeerib isikliku praktika eesmärgid;
- tutvub praktikaettevõtte kui organisatsiooniga ning tootlustusosakonna toimingutega;
- töötab praktikaettevõttes juhendamisel ja meeskonnas, järgides ettevõtte töökorraldust;
- töötab juhendamisel tootlustamises kasutatavate seadmete ja töövahenditega, järgides tööhügieeni - ja tööohutusnõudeid;
- eeltötleb juhendamisel toiduaineid, valmistab ettevõtte menüüs olevaid lihtsamaid toite ja jooke juhendamisel, teeb puhastus ja korrastustöid;
- teenindab juhendamisel kliente järgides klienditeeninduse põhimõtteid;
- koostab juhendamisel praktika lõppedes praktikaaruande.

Tase 3 õpiväljundid on järgmised (Abikokk rakenduskava, 2023):

- planeerib praktika isiklike eesmärgid
- töötab praktikaettevõttes järgides ettevõtte töökorraldust, tööhügieeni- ja tööohutusnõudeid ning kasutab juhendamisel ettevõttes olevaid seadmeid ja töövahendeid
- eeltötleb juhendamisel toiduaineid, valmistab ettevõtte menüüs olevaid lihtsamaid toite ja jooke juhendamisel, teeb puhastus ja korrastustöid
- teenindab juhendamisel kliente järgides klienditeeninduse põhimõtteid
- koostab juhendamisel praktika lõppedes praktikaaruande

Tase 4 õpiväljundid on järgmised (Kokk rakenduskava, 2023)

- planeerib oma isiklikud praktika eesmärgid ja tööülesanded tulenevalt praktikajuhendist
- töötab praktikaettevõttes juhendamisel nii individuaalselt kui meeskonnas, järgides ettevõtte töökorraldust ning toiduhügieeni- ja tööohutusnõudeid
- planeerib oma tööd ja töökohta vastavalt tööülesannetele ning meeskonna tööjaotusele, töötades säästlikult ja järgides toiduohutuse nõudeid
- valmistab juhendamisel ja tehnoloogilise kaardi järgi suurtööd või restorani toite ja jooke, kasutades sobivaid vahendeid ja erinevaid köögitöö tehnikaid
- teeb puhastus- ja korrastustöid, käitleb prügi, peseb nõusid ja töövahendeid

- analüüsib oma tööd, eesmärkide saavutamist ja ülesannete täitmist
praktikaettevõttes, koostab ja juhendi järgi praktikaaruande

Lisa 2 – Intervjuu kava

Praeguse olukorra kirjeldus:

Millisena hindate praegust Teie koolis kasutusel olevat praktikapäevikut?

Sobivus õpilastele:

Kuidas hindate interaktiivse praktikapäeviku

- ülesehitust ja informatsiooni esitlust;
- praktikapäeviku täitmise viise;
- arusaadavust;
- kasutajasõbralikkust;
- praktikapäeviku sobivust vastava tasemega õpilastele;
- motiveerivust päeviku täitmiseks;
- kasulikkust praktika läbimisel?

Millised on Teie parendusettepanekud praktikapäeviku parendamiseks?

Sobivus praktikajuhendajale:

Kas ja miks kasutaksite interaktiivset praktikapäevikut enda juhendatavatega?

Milliseid takistusi näete interaktiivse õpipäeviku kasutamisel enda juhendatavatega?

Lisa 3 – Õppematerjalide hindamise kriteeriumid

Õppematerjali hindamise kriteeriumid Leacock ja Nesbit (2007) järgi:

- Sisu kvaliteet – materjali täpsus, tõepärasus ning piisav detailsus;
- Vastavus õpieesmärkidele – õpieesmärkide, tegevuste, hindamismeetodite ja õpilaste omaduste kooskõla;
- Tagasiside ja kohandamine – õpilaste tegevustele vastavalt kohandatud sisu ja tagasiside;
- Motivatsioon – õpilasi huvitav ja motiveeriv materjal;
- Esitus ja kujundus – õppimist toetav visuaalne kujundus;
- Interaktsiooni kasutatavus – navigeerimise lihtsus, kasutajaliidese ennustatavus ja abivahendite kvaliteet;
- Ligipääsetavus – materjali sobivus erivajadustega ja mobiilsetele õpilastele;
- Taaskasutatavus – materjali sobivus erinevates olukordades ja erineva taustaga õpilastega kasutamiseks;
- Vastavus standarditele – materjali vastavus rahvusvahelistele spetsifikatsioonidele ja standarditele.

Õppematerjali hindamise kriteeriumid Sambrook (2001) järgi:

- Kasutajasõbralik – materjali lihtne kasutamine koos selgete juhistega;
- Esitus – materjali selge ja täpne, ilma vigadeta (nt õigekirjavead) esitamine;
- Graafika – piltide ja diagrammide arv ja kvaliteet;
- Kaasamine – huvi materjali kasutamisel;
- Informatsioon – sisu hulk ja kvaliteet;
- Teadmised – uute teadmiste omandamise ulatus;
- Arusaamine – materjal mõistetavus;
- Tase – materjali sobivus õpilaste praeguste teadmiste ja oskustega;
- Õppimise tüüp – nt faktide meeldejätmine jmt;
- Keel – keeleline loetavus;
- Tekst – teksti hulk ja tasakaal võrdluses graafikaga.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maris Rõõm

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Interaktiivne praktikapäevik koka eriala 2., 3., ja 4. taseme õppijatele valgamaa kutseõppekeskuse näitel“, mille juhendajad on Diana Eller ja Janika Ploom, reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktis 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Maris Rõõm 16.05.2024